

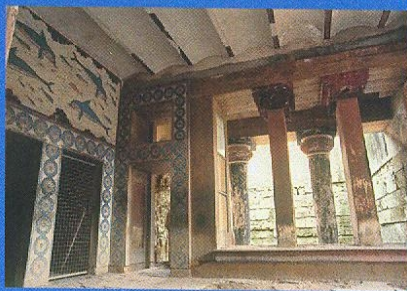
THE AEGEAN

MASTERPIECE OF CIVILISATION

Το Αιγαίο Πέλαγος αποτελεί την ψυχή του ελληνισμού. Συνήθως αναφερόμαστε για περιοχές που βρίσκονται σε ηπειρωτικό χώρο, αλλά το κέντρο του αρχαίου ελληνικού κόσμου, ήταν, όπως είναι και σήμερα, ένας υδάτινος χώρος, το Αιγαίο Πέλαγος.

Ο Μινωικός και ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Προάγγελοι του κλασσικού ελληνικού πολιτισμού

Πολύ πριν από τον κλασσικό ελληνικό πολιτισμό, δυο άλλες σπουδαίες κουλτούρες κυριάρχησαν στην ιστορία του Αιγαίου Αρχιπελάγους. Οι Μινωίτες-οι οποίοι πήραν την ονομασία αυτή από τον θρυλικό βασιλιά Μίνωα- ζούσαν στην Κρήτη.

Το παλάτι του Μίνωα, Κνωσός, Κρήτη

Αυτός ο πολιτισμός ξεχώρισε προς τα μέσα και το τέλος της εποχής του χαλκού, μεταξύ 2.200 π.Χ. και 1.450 π.Χ. Οι Μινωίτες ήταν σπουδαίοι θαλασσοπόροι, γεγονός που οδήγησε στην «θαλασσοκρατία του Μίνωα». Υπάρχουν άλλωστε και αρχαιολογικά ευρήματα από Μινωικούς οικισμούς, σε πολλά νησιά του Αιγαίου. Η αρχαία πόλη Ακρωτήρι στη Σαντορίνη, αποτελεί ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Οι Μυκηναίοι, η επόμενη δύναμη που κυριάρχησε στο Αιγαίο, ζούσαν σε οχυρωμένες πόλεις, στην ηπειρωτική Ελλάδα. Και αυτοί όμως ανέπτυξαν την επιρροή τους σε όλο το Αρχιπέλαγος. «Τα νησιά του Αιγαίου κατοικούνταν από Έλληνες από την δεύτερη χιλιετία π.Χ.» (Simon).

Από την εποχή της καταστροφής του Μινωικού παλατιού, στη Κνωσό της Κρήτης, υπάρχουν μαρτυρίες στην Μυκηναϊκή Γραμμική Β γραφή, η οποία πιστεύεται πως απετέλεσε και την πρώτη βάση της ελληνικής γλώσσας. Σώζονται κείμενα που μαρτυρούν την παρουσία του νεοεμφανιζόμενου Μυκηναϊκού πολιτισμού στο Αιγαίο Αρχιπέλαγος.

Ο ναός του Ποσειδώνου, Σούνιον

Προγενέστεροι Πολιτισμοί

Στα αρχαιολογικά όμως αυτά ευρήματα, εμφανίζονται και ίχνη από προγενέστερες περιόδους, όπως την Νεολιθική και την αρχή της εποχής του χαλκού. «Υπάρχει ένα κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ των νησιών του Αιγαίου, κάτι που ανάγκασε τους κατοίκους

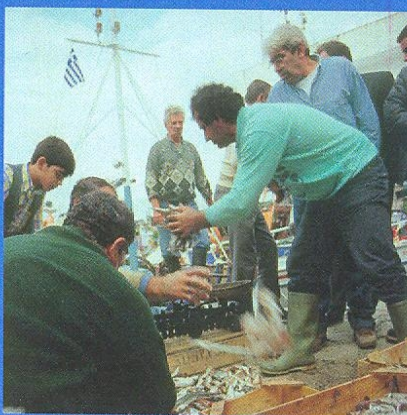
των νησιών να αντιμετωπίσουν τα διάφορα προβλήματα και καθημερινές ανάγκες και τους ανάγκασε να βρουν τις απαραίτητες λύσεις, πράγμα που δεν ήταν απαραίτητο για όσους ζούσαν στις πεδιάδες και τα βουνά. Αυτό ίσως εξηγεί και το

Ελαιотριβείο, Νάξος

γεγονός ότι στα νησιά αυτά από την πέμπτη χιλιετία π.Χ. αναπτύχθηκε ένας τόσο προηγμένος πολιτισμός.» (Di Vita).

Ένα από τα αρχαιολογικά ευρήματα αυτής της περιόδου, βρίσκεται στην Πολιόχνη, στο νησί της Λήμνου και αποτελεί ίσως έναν από τους πιο εξελιγμένους νεολιθικούς οικισμούς. «Στην Πολιόχνη, για πρώτη φορά σε πόλη του αρχαίου κόσμου και αυτό αποτελεί καινοτομία, ανακαλύφθηκαν ευρήματα που πιστοποιούν την λειτουργία μιας ενεργούς δημοκρατικής κοινότητας.» (Di Vita).

Ψαραγορά, Λέσβος

Ο πολιτισμός του Αιγαίου μπαίνει σε τροχιά

Από τους πρώτους χρόνους του χαλκού, παρουσιάζεται μια αξιοσημείωτη ανάπτυξη, η οποία ουσιαστικά μετέτρεψε τις διάφορες κουλτούρες, όπως αυτή των Κυκλάδων, σε ένα συγγενή πολιτισμό. Η εξειδίκευση κατά την εποχή του χαλκού στην καλλιέργεια της ελιάς και του αμπελιού είχε μια ιδιαίτερη σημασία πέρα από την απλή αύξηση της παραγωγής αυτών των προϊόντων. Η εκμετάλλευση της ελιάς και του σταφυλιού, είχε ουσιαστικά αποτελέσματα στην συντήρηση του πληθυσμού αλλά και στην οικονομία. Η ανάπτυξη της γραφής στη Κρήτη, υποβοηθήθηκε από το μέγεθος και την ποικιλία των οικονομικών συναλλαγών.

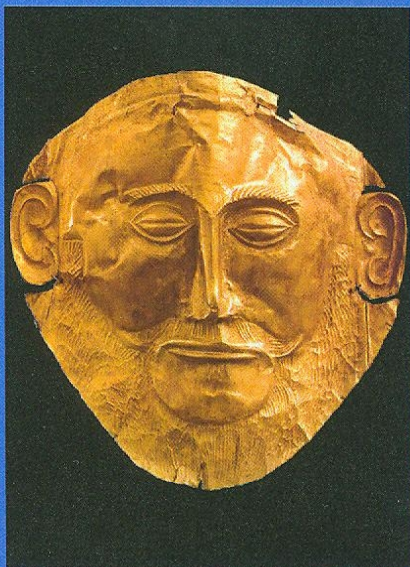
Η ανακάλυψη της μεταλλουργίας, αποτέλεσε ένα από τα καθοριστικά εκείνα γεγονότα που συνέβαλλαν στην εμφάνιση και ανάπτυξη του πολιτισμού στο Αιγαίο. Παρόλο που δεν θεωρείται το μοναδικό γεγονός, καθώς μια

Νεολιθικός οικισμός, Πολιόχνη, Λήμνος

σειρά επαγγελματιών και χειροτεχνιών εμφανίζονται κατά την διάρκεια της 3ης χιλιετίας, η μεταλλουργία θεωρείται το σημαντικότερο.

Έτσι ένας καινούργιος κόσμος εμφανίζεται και το αποτέλεσμα ήταν οι άνθρωποι να ζουν σε πιο τελειοποιημένες και περισσότερο προσεγμένες δομές. Τα κρητικά παλάτια όπως η Κνωσός, αποτελούν την ολοκλήρωση μιας εξελίξεως, που ξεκίνησε από τους νεολιθικούς χρόνους. Τα κτίρια, σε διαφορετικά επίπεδα, με υποστήλια και

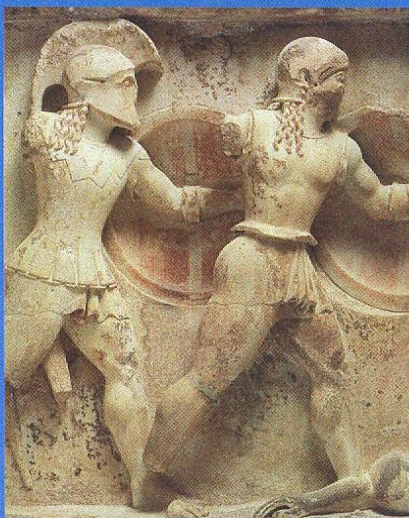

Αγαμέμνων, Μυκήνες

κολώνες, με σύστημα υδρεύσεως αλλά και αποχετεύσεως, αποκαλύπτουν το υψηλό επίπεδο του Μινωικού πολιτισμού.

Οι Μυκηναίοι, που θεωρούνται οι διάδοχοι τους, κατάφεραν να ενώσουν το Αιγαίο Αρχιπέλαγος. Κατά την διάρκεια της διοικήσεως του Αγαμέμνονα, δημιουργήθηκε ένας από τους σπουδαιότερους ελληνικούς θρύλους, όταν 1200 πλοία, τα περισσότερα από τα οποία προέρχονταν από τα νησιά του Αιγαίου, λέγεται πως ταξίδεψαν στην Μικρά Ασία για να λάβουν μέρος στην πολιορκία της Τροίας. Περί τον δωδέκατο όμως αιώνα π.Χ., ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αλλάζει ριζικά. Σε αυτό συνέβαλε ίσως από την μία η εισβολή ενός νέου κύματος ελληνοφώνων, των Δωριέων, και από την άλλη, τα αρνητικά αποτελέσματα της εμπλοκής τους, στον Τρωικό πόλεμο.

Οι Μυκηναίοι περιορίστηκαν στα νησιά του Αιγαίου και τη δυτική όχθη της Μικράς Ασίας. Η ανατολική ακτή του Αιγαίου αποτελεί σήμερα κομμάτι της Τουρκίας, αλλά στους αρχαίους χρόνους (και μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα) οι Έλληνες κατοικούσαν σχεδόν όλη την παραθαλάσσια πεδιάδα.

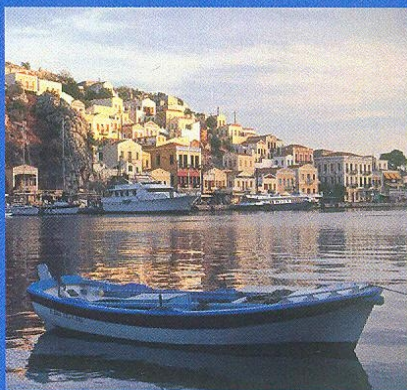

Αναπαράσταση από τον Τρωικό πόλεμο

Ριψοκίνδυνοι θαλασσοπόροι και έμποροι

Όποια όμως και να ήταν η αιτία της πτώσεως του Μυκηναϊκού πολιτισμού, η περίοδος που ακολουθεί αποκαλείται "ο Μεσαίωνας" της εποχής. Μια νέα περίοδος δημιουργείται κατά τον 8ο αιώνα π.Χ., η οποία σηματοδοτεί μια εποχή αποικιοκρατίας.

Από τους προϊστορικούς ακόμα χρόνους οι κάτοικοι του Αιγαίου, αρμένιζαν τις θάλασσες. Οι Μυκηναίοι δεν ήταν μόνο γενναίοι στρατιώτες αλλά και τολμηροί θαλασσοπόροι, οι οποίοι είχαν δημιουργήσει εμπορικά κέντρα. Οι ανεπτυγμένες ελληνικές πόλεις κράτη, απλώνονταν σε μια τεράστια έκταση, όχι μόνο στο Αιγαίο αλλά κατά μήκος της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας.

Το λιμάνι της Σύμης

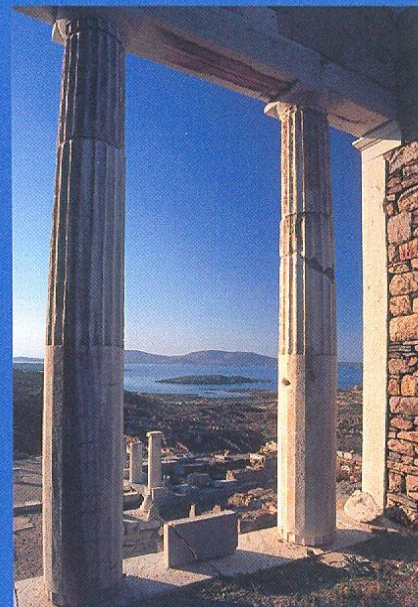
"Εάν κάποιος επιθυμεί να περιγράψει την Ελληνική περιοχή από τα χρόνια της αρχαιότητας μέχρι την κλασική περίοδο και ακόμα πιο μετά, μέχρι την Ελληνιστική περίοδο, θα πρέπει να αναφερθεί στην οργανωτική δομή της πόλης - κράτους." (Filias).

Κατά την διάρκεια της αναπτυξιακής περιόδου από το 700 μέχρι το 500 π.Χ., οι Έλληνες ανέπτυξαν σπουδαίες ελληνικές εορτές, συμπεριλαμβανομένων και των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων, στην Ολυμπία, στους Δελφούς και στη Δήλο. Σε αυτά τα κοινά θρησκευτικά κέντρα, οι κάτοικοι του Αιγαίου είχαν την ευκαιρία να διαπιστώσουν την μοναδικότητα τους.

Την εποχή αυτή οι Έλληνες άρχισαν να διοχετεύουν τις ενέργειές τους σε πολιτειακές δραστηριότητες, όπως την στρατιωτική εκπαίδευση, την υποστήριξη των τεχνών καθώς και την πολιτική. Αυτή η αίσθηση της κοινωνικής υπευθυνότητας, είναι που πέρασε αργότερα από τους Έλληνες στους Ρωμαίους.

"Είναι πράγματι γεγονός ότι οι ρίζες αυτής της ανάπτυξης της κοινωνικής υπευθυνότητας αλλά και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βρίσκονται στην περιοχή του Αιγαίου. Εδώ και 2500 χρόνια όταν ο κλασικός ελληνικός πολιτισμός συναντήθηκε με τον πολιτισμό της Ανατολικής Μεσογείου, αναπτύχθηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα." (Blumenwitz).

Κάτω από τα αυταρχικά καθεστώτα των μεγάλων αυτοκρατοριών της Ανατολής, οι μάζες παρέμεναν στην άγνοια προκειμένου να υπηρετούν του αφέντες τους.

Ο ναός της Ίσιδος, Δήλος

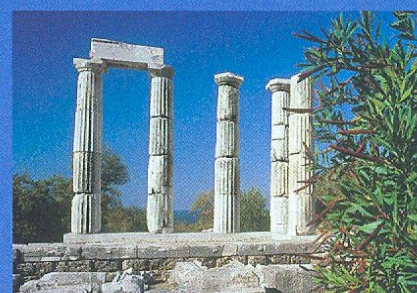
Αντίθετα στις ελληνικές πόλεις, περί το τέλος του 7ου και στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ., οι συνθήκες ήταν διαφορετικές, καθώς είχε αναπτυχθεί μια ατμόσφαιρα πραγματικής ελευθερίας. Η ανάπτυξη αυτή παρατηρείται σε όλο το μήκος και το πλάτος του νησιωτικού Αιγαίου χώρου.

Λέσβος - Μια αξιοσημείωτη ύπαρξη πνευματικής ζωής

Ένας από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας, ο Πιττακός, ένα διάσημο δημόσιο πρόσωπο του 7ου αιώνα, πολέμιστής και φιλόσοφος, ένωσε το νησί του Ανατολικού Αιγαίου, την Λέσβο. Ήταν δε κάτω από την δική του επιρροή που διάφορες σχολές άνθισαν και δέχθηκαν και την συμμετοχή γυναικών. Ένα τέτοιο ήταν και το κέντρο μιας πασίγνωστης σχολής ποιήσεως, όπου διακρίθηκαν ποιητές όπως ο Αλκαίος καθώς και η πασίγνωστη Σαπφώ.

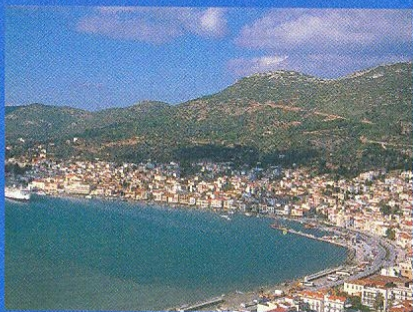
Σαμοθράκη - Τα μυστήρια της

Στην Σαμοθράκη, το πιο μυστηριακό νησί του Βόρειου Αιγαίου, η πρωτεύουσά της άνθισε από τον 6ο αιώνα π.Χ. αποκλειστικά λόγω των Μεγάλων Θεών. Στην ουσία, η λατρεία των Μεγάλων Θεών ήταν μια πρώιμη θρησκεία μυστήριο. Η φήμη του ιερού συγκέντρωνε προσκυνητές μέχρι και τον 2ο αιώνα μ.Χ., συμπεριλαμβανομένου του βασιλιά της Σπάρτης Λύσανδρου, του ιστορικού Ηρόδοτου, Μακεδόνων βασιλέων, του Ρωμαίου αυτοκράτορα Αδριανού καθώς και των Πτολεμαίων της Αιγύπτου.

Ο ναός των Μεγάλων Θεών, Σαμοθράκη

Σάμος - Τα μεγαλύτερα έργα που έγιναν ποτέ σε ελληνική γη.

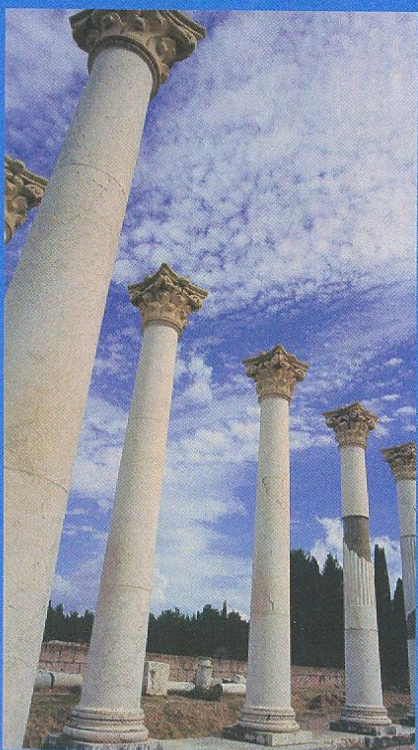

Το Βαθύ, Σάμος

Η Σάμος έχει να παρουσιάσει μια μεγαλειώδη ιστορία κατά τον 6^ο αιώνα, κατά την εποχή του Πολυκράτη. Την περίοδο αυτήν ξανακτίστηκε το ιερό της Ήρας, που ήταν ο μεγαλύτερος ναός του ελληνικού κόσμου. Δύο άλλα μνημεία της περιόδου του Πολυκράτη σώζονται σε ένα μεγάλο βαθμό άθικτα. Πρόκειται για το μόλο στην Τίγανη, ο οποίος χτίστηκε πάνω στον αρχαίο, αλλά και το Ευπαλίνιο Όρυγμα, ένα υπόγειο υδάτινο κανάλι μήκους 1200 μέτρων. Στα έργα αυτά αναφέρεται και ο Ηρόδοτος, χαρακτηρίζοντάς τα σαν τα σημαντικότερα έργα που έγιναν σε ελληνική γη. Στην ίδια αυτή εποχή ζει και ο Πυθαγόρας, ένας από τους πιο σπουδαίους φιλόσοφους της αρχαιότητας, του οποίου η καταγωγή ήταν από την Σάμο.

Κως - Η πατρίδα του πατέρα της Ιατρικής

Τα νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου, είναι σήμερα γνωστά σαν Δωδεκάνησα. Ένα από αυτά, η Κως, ήταν η πατρίδα του περίφημου ιατρού Ιπποκράτη. Αυτός είναι και ο δημιουργός του "Όρκου του Ιπποκράτη", με τον οποίον ορκίζονται μέχρι σήμερα όλοι οι γιατροί του κόσμου.

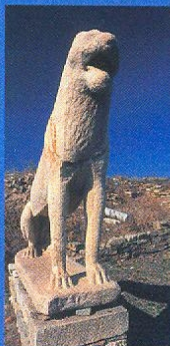

Ο ναός του Απόλλωνα, Ασκληπιείον, Κως

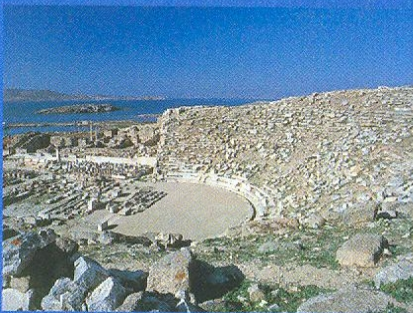
Η αυτοκρατορία των Αθηνών - Κυρίαρχοι του Αιγαίου

Η εξέλιξη της δημοκρατίας επέτρεψε στην Αθήνα να επεκτείνει την επιρροή της και το αποτέλεσμα ήταν μια αυτοκρατορία που συμπεριλάμβανε σχεδόν όλο το αρχιπέλαγος. Η αυτοκρατορία αυτή ξεκίνησε αρχικά σαν μια εθελοντική ένωση ελληνικών πόλεων κρατών που ονομάστηκε Συμμαχία της Δήλου και είχε σαν σκοπό να αντιμετωπίσει την Περσική απειλή, μετά από την εισβολή τους στην Ελλάδα το 480 και 479 π.Χ.

Οι Έλληνες συναντήθηκαν στην Δήλο, προσπαθώντας στα πλαίσια αυτής της Συμμαχίας να αποφύγουν την επιστροφή των Περσών. Μετά την μεταφορά του οικονομικού κέντρου στην Αθήνα, η Δήλος, το ιερό νησί του θεού Απόλλωνα, παρέμεινε ιδιαίτερα σημαντικό σαν ένα από τα τελευταία και καλύτερα λιμάνια ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία. Στην κορύφωση της, η Αθηναϊκή αυτοκρατορία κάλυπτε περίπου 170 ελληνικές πόλεις, τόσο στα νησιά του Αιγαίου όσο και σε παραθαλάσσιες περιοχές του Αρχιπελάγους. Με τον ίδιο τρόπο λοιπόν που οι Αθηναίοι ανέπτυξαν την πρώτη δημοκρατία, έτσι δημιούργησαν και την πρώτη αυτοκρατορία του δυτικού πολιτισμού. Θεωρείται όμως ότι ο ίδιος ο Αθηναϊκός ιμπεριαλισμός οδήγησε στην πτώση της αυτοκρατορίας των Αθηνών το 404 π.Χ.

Ένα από τα λιοντάρια, της Δήλου

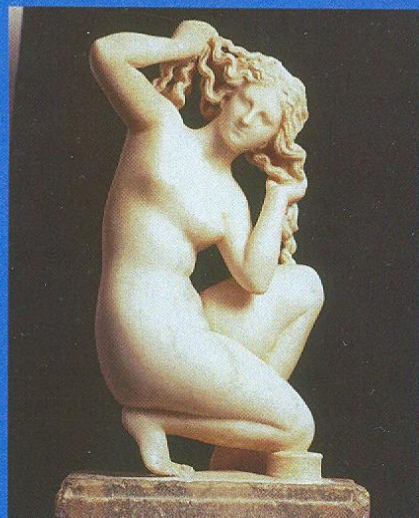

Το αμφιθέατρο της Δήλου, 3ος αιώνας π.Χ.

Ρόδος - Η αναζήτηση της γνώσης από τους Ρωμαίους

Η Ρόδος διαδέχτηκε την Αθήνα ως κυριότερη εμπορική δύναμη στο Αιγαίο και αυτό διευκόλυνε την ίδρυση μιας διακεκριμένης σχολής γλυπτικής. Ρόδιοι είναι οι γλύπτες που φιλοτέχνησαν το υπέροχο άγαλμα της "Νίκης της Σαμοθράκης", καθώς και άλλα μοναδικά κομμάτια, όπως το άγαλμα του Λαοκόοντα, που σήμερα βρίσκεται στο Βατικανό της Ρώμης.

Η κυριαρχία της Ρόδου σε πολιτικό και εμπορικό επίπεδο άρχισε να φθίνει κατά τον 1ο αιώνα π.Χ. και αυτό σήμαινε και το τέλος της μαζικής παραγωγής γλυπτών. Μια νέα σχολή όμως δημιουργείται, αυτή της ρητορικής, η οποία ανταγωνίζεται την αντίστοιχη σχολή των Αθηνών.

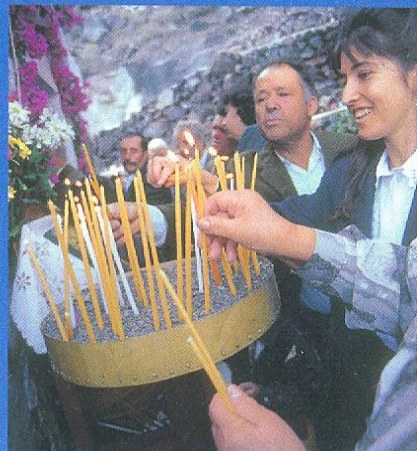
Η λουόμενη Αφροδίτη, 1ος αιώνας π.Χ., Ρόδος

Από τον 4ο αιώνα π.Χ. μέχρι και τους χρόνους της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η πόλη της Ρόδου παρέμεινε μια σημαντική πνευματική βάση. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και η φιλοσοφία έγιναν ένα αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης του κάθε Ρωμαίου. Γνωστοί Ρωμαίοι όπως ο Κικέρων, ο Κάτων, ο Βρούτος, ο Κάσιος, ο Τιβέριος ακόμα και ο Ιούλιος Καίσαρας παρακολούθησαν τη σχολή της Ρόδου. "Η τεράστια συμβολή αυτής της περιόδου είναι ότι η ανάπτυξη της φιλοσοφίας, της λογικής και των ηθών της εποχής εκείνης (δηλαδή στο τέλος της κλασσικής περιόδου), ήταν σε τέτοιο υψηλό επίπεδο, που έτσι έγινε δυνατή η μετάδοσή τους στην επόμενη υπερδύναμη της Μεσογείου, τους Ρωμαίους." (Blumenwitz).

Το Πέρασμα στον Χριστιανισμό και το Βυζάντιο

Κατά την διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου, ο Απόστολος Παύλος διέσχισε το Αιγαίο προκειμένου να διδάξει τον Χριστιανισμό στην Ευρώπη. Είναι τώρα η σειρά της Πάτμου, να γίνει το ιερό νησί της χριστιανικής περιόδου, αυτό δηλαδή που ήταν η Δήλος για την αρχαιότητα.

Με την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, τον 3^ο αιώνα μ.Χ., η αυτοκρατορία της ανατολής, το Βυζάντιο, απέκτησε ελληνική οντότητα και είχε για επίκεντρό της την ανατολική Μεσόγειο. Ενωμένοι από την εθνική τους ταυτότητα, έχοντας κοινή

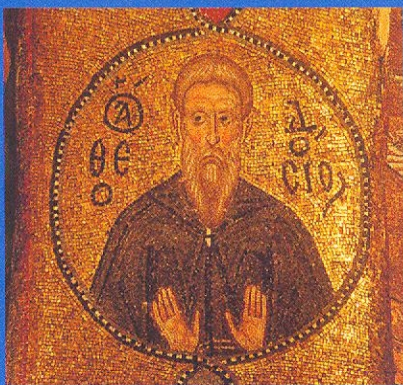

Λειτουργία στην Νέα Καμμένη, Σαντορίνη

γλώσσα, ιστορία και κουλτούρα, οι Έλληνες, πέτυχαν να συνδέσουν το ειδωλολατρικό τους παρελθόν με το χριστιανικό στοιχείο και έκτοτε αποτέλεσαν τον πυρήνα και την κύρια δύναμη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας για μια ολόκληρη χιλιετία. Το Βυζάντιο δημιούργησε τον Ορθόδοξο χριστιανισμό και διατήρησε την ελληνική κουλτούρα.

“Το Βυζάντιο είναι η δεύτερη περίοδος του ελληνικού πολιτισμού που αναπτύχθηκε τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό λόγω του Αιγαίου, που είναι το πιο σημαντικό σταυροδρόμι των πολιτισμών.”
(Konstandinou).

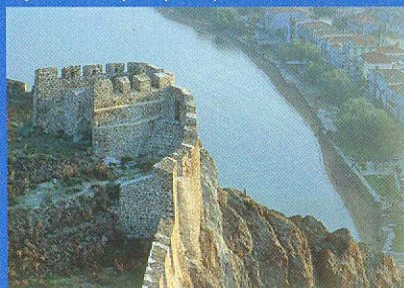
Στο νησί της Χίου βρίσκεται η Νέα Μονή, το μοναστήρι που θεωρείται σαν ένα από τα σημαντικότερα Βυζαντινά αυτοκρατορικά μνημεία και περιέχει μοναδικά μωσαϊκά φιλοτεχνημένα από ειδικούς από το Βυζάντιο. Μέσα σε έναν αιώνα από την ίδρυσή της, η Νέα Μονή έγινε μια από τις πλουσιότερες και ισχυρότερες μονές της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Βυζαντινό μωσαϊκό, Νέα Μονή, Χίος

Νέες Δυνάμεις στο Αιγαίο

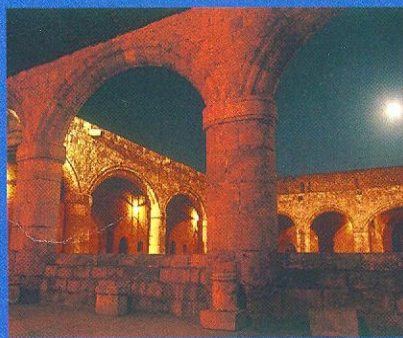
Η 4^η Σταυροφορία προς τους Αγίους Τόπους, ήταν ιδιαίτερα άγρια και είδε τους Δυτικοευρωπαίους Ιππότες να λεηλατούν την πρωτεύουσα του Βυζαντίου, την Κωνσταντινούπολη. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία από τότε δεν κατάφερε ποτέ να επουλώσει τις πληγές της. Τα περισσότερα από τα λάφυρα αυτής της λεηλασίας, τα νησιά του Αιγαίου δηλαδή συμπεριλαμβανομένης και της Κρήτης, πέρασαν στα χέρια των Ενετών, που τα κράτησαν μέχρι τον 15^ο και 16^ο αιώνα, οπότε άρχισαν να εκδιώκονται σιγά σιγά από τους Τούρκους.

Φρούριο Γενουατών 14ος αιώνας, Λήμνος

Τα νησιά στο κέντρο του Αιγαίου, βρέθηκαν στα χέρια Ενετών ευγενών που αντιπροσώπευαν την Ενετική Δημοκρατία, η οποία προτίμησε να διευρύνει την κυριαρχία της στην περιοχή με αυτόν τον τρόπο.

“Το 1207 οι Κυκλάδες καταλαμβάνονται από τους Ενετούς. Στους τρεις αιώνες της παραμονής τους στα νησιά αυτά, οι

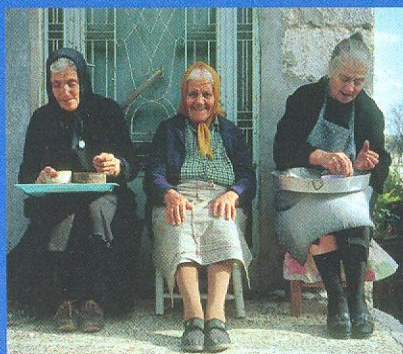
Το παλάτι των Μεγάλων Μέγιστρων, Ρόδος

Ορθόδοξοι χριστιανοί δεν καταδιώχθηκαν αλλά αναπτύχθηκε ανάμεσα τους μια συνεργασία. Η σκέψη των Ενετών διοικητών ήταν αφοσιωμένη στο εμπόριο και όχι στην θρησκεία.” (Fr. E. Remoundos).

Τα γεγονότα ακολούθησαν μια διαφορετική πορεία στο νησί της Ρόδου και τα γειτονικά νησιά. Ο έλεγχός τους, αρχικά εξασφαλίστηκε από τους Γενοβέζους. Παρόλα αυτά, το 1304, μετά από δύο χρόνια πολιορκίας, Φράγκοι Ιππότες εισέβαλλαν στο νησί. Οι Ιππότες του Αγίου Ιωάννη κράτησαν την Ρόδο μέχρι που έπεσε στα χέρια του Τούρκου Σουλτάνου το 1522. Με κάποιες εξαιρέσεις, όπως η καταπληκτική Ακρόπολη της Λίνδου, τα μνημεία της μεσαιωνικής περιόδου που σώζονται στην Ρόδο, είναι από εκείνη την περίοδο των 200 χρόνων φραγκικής κατοχής.

Η Επικράτηση των Οθωμανών

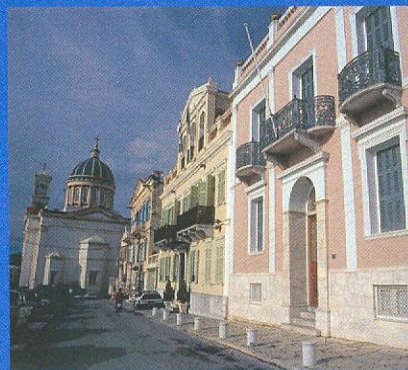
Η Οθωμανική Αυτοκρατορία έχει πλέον καταλάβει το Αιγαίο Αρχιπέλαγος. Στην Χίο, οι κάτοικοι του νησιού γνώρισαν μια περίοδο σχετικής ευημερίας καθώς η συμπεριφορά των Τούρκων ήταν ασυνήθιστα χαλαρή, με αντάλλαγμα τα κέρδη από την παραγωγή της μαστίχας και άλλων προϊόντων του νησιού. Το 1822 όμως, η επιθυμία των Τούρκων για την μαστίχα δεν ήταν αρκετή για να σώσει το νησί. Οι κάτοικοι της Σάμου, έπεισαν τους Χιώτες να τους ακολουθήσουν στην εξέγερση τους για τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας και την απελευθέρωση των Ελλήνων από την Τουρκική κατοχή. Η εκστρατεία απέτυχε και η τουρκική εκδίκηση είχε σαν μεγαλύτερο θύμα της την Χίο. Οι ιταλικές οικογένειες της διοικούσας τάξεως απαγχονίστηκαν, ενώ 25.000 Χιώτες σφαγιάστηκαν και σχεδόν διπλάσιοι από αυτούς πουλήθηκαν ως σκλάβοι.

Το ξεκαθάρισμα της μαστίχας, Χίος

Σύρος - Ένα ασφαλές καταφύγιο

Στην Σύρο ήταν όπου χιλιάδες πρόσφυγες κατέφυγαν μετά την ολοκληρωτική καταστροφή της Χίου. Η Σύρος έχαιρε προστασίας, μετά την εγκατάσταση ενός μοναστηριού Καπουτσίνων, τον 17^ο αιώνα. Ο αιώνας που ακολούθησε ήταν μια περίοδος που αναπτύχθηκε ραγδαία η πειρατεία, από Τούρκους κυρίως κουρσάρους που αναζητούσαν σκλάβους και λάφυρα. Οι μοναχοί του νησιού ζήτησαν βοήθεια από όλες τις δυνάμεις της Δύσεως που

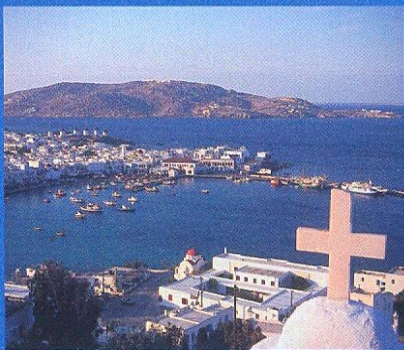
Καθολικός ναός και νεοκλασικά κτίρια, Σύρος

μπορούσαν να επηρεάσουν τις Τουρκικές αρχές. Η Σύρος όμως συνέχισε δια μέσου των αιώνων να δέχεται την προστασία των Γάλλων βασιλέων, οι οποίοι τους απάλλαξαν τόσο από τους πειρατές όσο και από την τουρκική κατοχή. Στους πρόσφυγες από τη Χίο και τα γειτονικά Ψαρά προστέθηκαν αργότερα πρόσφυγες από την Κρήτη, την Ρόδο, την Μικρά Ασία και την ηπειρωτική Ελλάδα. *“Σημαντικότερος ήταν ο ρόλος που έπαιξαν τα νησιά στην ελληνική Επανάσταση ενάντια στην τουρκική κατοχή. Χωρίς τα νησιά, θα ήταν πολύ δύσκολο για την ηπειρωτική Ελλάδα, να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκλήθηκαν από την Επανάσταση. Τα νησιά προσέφεραν όχι μόνο το ναυτικό, αλλά επίσης και την τεράστια θαλάσσια εμπειρία τους.”*

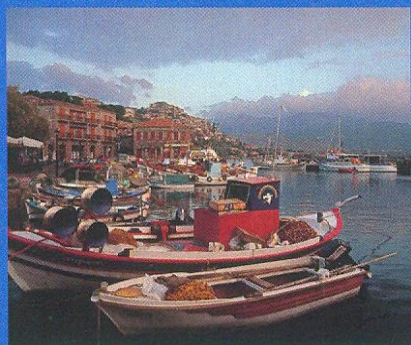
Επαροις σημαίας, Λήμνος

(Filias). Καθώς οι γενέτειρες τους ενώνονταν και πάλι με την Ελλάδα, πολλοί πρόσφυγες από διάφορα νησιά επέστρεφαν στα σπίτια τους, αλλά οι Χιώτες παρέμειναν στην Σύρο, καθώς η Χίος ξαναενώθηκε με την Ελλάδα μετά από 90 χρόνια. Η καταστροφή της Χίου λειτουργήσε σαν καταλύτης ώστε να υπάρξει βοήθεια και υποστήριξη από φιλέλληνες από διάφορες ξένες χώρες, στις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης. Οι κυβερνήσεις τους όμως συνέχιζαν να αρνούνται οποιαδήποτε ανάμιξη. Σύντομα όμως παρουσιάστηκε αιτία για μια διπλωματική δραστηριότητα.

Το λιμάνι της Μυκόνου

Η παλιά ναυτική παράδοση του Αιγαίου τόνωσε επίσης την περιοχή, μέσα από ένα συνδυασμό εφοπλιστικού κεφαλαίου, ναυπηγήσεως πλοίων και την διατήρηση της ναυτικής εξειδίκευσης. Ένα σημαντικό ποσοστό της παγκόσμιας ναυτιλίας βρίσκεται στα χέρια εφοπλιστών που κατάγονται από τα νησιά του Αιγαίου.

Μόλυβος, Λέσβος

Το προτεινόμενο Πανεπιστήμιο της Σμύρνης, το οποίο ποτέ δεν είχε την ευκαιρία να ανοίξει τις πόρτες του, στην Μικρά Ασία, έδωσε την θέση του στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου. Με ένα οργανωμένο δίκτυο σε διάφορα νησιά, συνεχίζεται έτσι η παράδοση χιλιάδων χρόνων στις τέχνες και στις επιστήμες. Οι περιβαλλοντικές σπουδές, καλύπτουν ένα χώρο ζωτικής σημασίας για την περιοχή και συγχρόνως απέκτησαν ιδιαίτερη σημασία λαμβάνοντας υπόψιν τις ταχύτερες αλλαγές που εμφανίζονται.

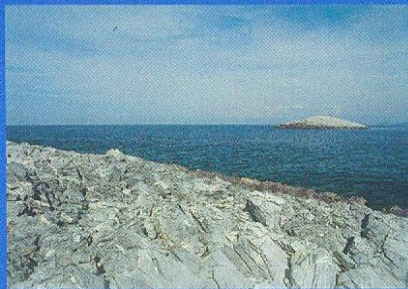
Καλοκαιρινός τουρισμός στην Μύκονο

Η Νέα Πρόκληση

Η μαζική μετακίνηση εποχιακού πληθυσμού και η συχνά χωρίς υποδομή τουριστική ανάπτυξη, άσκησαν μεγάλη πίεση στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η τρίτη πρόκληση για την περιοχή και τους κατοίκους της, έκανε την εμφάνισή της τις τελευταίες δεκαετίες, όταν κάποιες επικίνδυνες πολιτικές κρίσεις ξέσπασαν μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, σχετικά με την κυριαρχία κάποιων βραχονησίδων και την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου.

“Πίσω από την επιθετική στάση αναμονής της Τουρκίας, κρύβεται η ουσιαστική απειλή της άρνησης να αναγνωρίζονται πια εδαφικές συμφωνίες στην περιοχή, που χρονολογούνται από την Συμφωνία της Λοζάννης, το 1923. Σαν αποτέλεσμα το Αιγαίο, ήταν μια περιοχή όπου επιτράπηκε στην Τουρκία να απειλεί την Ελλάδα, παρόλο που στην θεωρία και οι δύο χώρες είναι μέλη του ΝΑΤΟ.” (Holland).

Τον Ιανουάριο του 1996, Ελλάδα και Τουρκία μόλις που απέφυγαν την σύρραξη στο Ανατολικό Αιγαίο, γύρω από τα Ίμια, ένα

Οι βραχονησίδες, Ίμια

σύμπλεγμα ακατοίκητων ελληνικών βραχονησίδων, το οποίο οι Τούρκοι ερίζουν για δικό τους. Η Τουρκική αυτή πρόκληση για την κυριαρχία των νησίδων Ίμια (οι Τούρκοι τα ονομάζουν Καρντάκ), ήταν η πρώτη μετά την Συμφωνία της Λοζάννης το 1923, βάσει της οποίας άνηκαν στην Ιταλική κυριαρχία. Το 1923, η Ιταλία και η Τουρκία υπέγραψαν τις συμφωνίες σχετικά με την ακριβή χάραξη των ναυτικών ορίων ανάμεσα στα Δωδεκάνησα (των οποίων αυτές οι νησίδες αποτελούν μέρος) και των Τουρκικών ακτών.

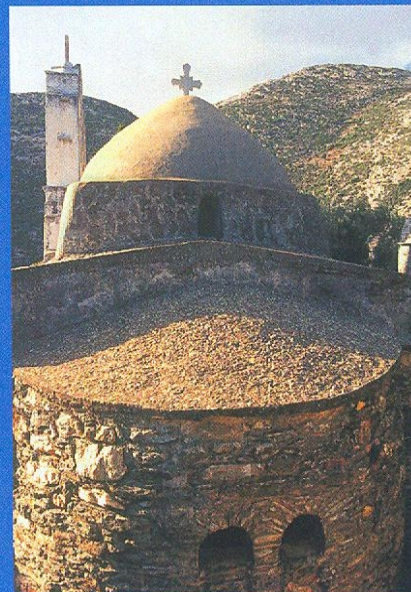
Επόμενο ήταν λοιπόν οι νησίδες αυτές να τεθούν υπό την ελληνική κυριαρχία με την Συμφωνία της ειρήνης των Παρισίων, το 1947. Η υπηρεσία χαρτογράφησης του Υπ. Αμύνης των Η.Π.Α., αλλά και οι χάρτες του Τουρκικού Υπ. Εξωτερικών, μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, επιβεβαιώνουν αυτή την συμφωνία σχετικά με τον σχεδιασμό των συνόρων.

Την πρόκληση αυτή ακολουθούν και άλλα σε μεγάλο βαθμό άλυτα θέματα σχετικά με το Αιγαίο Αρχιπέλαγος, τα οποία δημιουργούν εντάσεις ανάμεσα στις δύο χώρες. Αυτά επικεντρώνονται γύρω από την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, τον έλεγχο του εναέριου χώρου πάνω από τη θάλασσα και την επιχειρησιακή αρμοδιότητα του Αιγαίου και του εναέριου του χώρου μέσα στα πλαίσια του ΝΑΤΟ.

Το Μέλλον του Αρχιπελάγους

Η πολιτική αβεβαιότητα και η μόνιμα παρούσα απειλή για κλιμάκωση της έντασης δημιούργησαν σε αυτή την μοναδική και ιδιαίτερη περιοχή μια Δαμόκλειο Σπάθη. Η θέση-κλειδί του Αιγαίου, στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, σημαίνει πως το μέλλον του δεν θα είναι λιγότερο σημαντικό από το παρελθόν του.

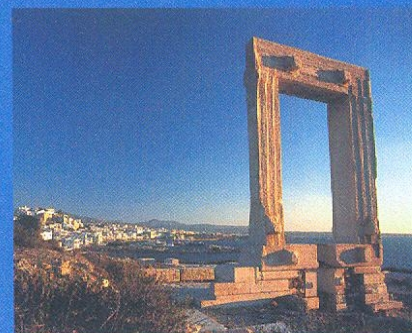
“Το Αιγαίο Πέλαγος αποτελεί το έσχατο κομμάτι της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι μια ασήμαντη περιοχή. Αντιθέτως, είναι μια από τις πιο σημαντικές περιοχές μετά το τέλος του Ψυχρού

Βυζαντινή εκκλησία του 6ου αιώνα μ.Χ. Νάξος

Πολέμου. Τα νησιά του Αιγαίου Αρχιπελάγους, καθώς και η Ανατολική Μεσόγειος, βρίσκονται σε μια από τις πλέον σπουδαίες περιοχές, τόσο από στρατηγική όσο και από οικονομική άποψη.” (Blumenwitz).

“Το Αιγαίο είναι εξίσου σημαντικό και από συμβολικής απόψεως. Είναι σήμερα αλλά και για ένα διάστημα που κανείς δεν μπορεί να προβλέψει την διάρκεια του, ένα από τα σύνορα της Ευρώπης. Σηματοδοτεί για άλλη μια φορά το μόνιμα μετακινούμενο όριο, που υπήρξε πάντοτε αιτία διενέξεων, και που επανεμφανίζεται μέσα στην Ιστορία, μετά από περιόδους αδράνειας, για να εισέλθει σε νέες περιόδους εντάσεων. Σήμερα υπάρχει μια τάση που θα έβλεπε αυτά τα σύνορα να μετακινούνται ανατολικότερα, ενσωματώνοντας την Τουρκία, στη Ευρώπη. Αυτό είναι ένα καυτό θέμα συζητήσεως, που εγείρει κάποια βασικά ερωτήματα σχετικά με την ταυτότητα της Ευρώπης. Ερωτήματα που πιθανότατα να μην επιλυθούν (και σίγουρα όχι με την θετική έννοια) στο άμεσο μέλλον. Κατά συνέπεια υπάρχει μια μεγάλη πιθανότητα, οι μελλοντικές γενιές να αντιμετωπίσουν ξανά τα ίδια προβλήματα, σχετικά με το Αιγαίο και τα όρια του.” (Coutau-Begarie).

Η πόρτα του ναού του Απόλλωνα, Νάξος

Το Ανατολικό Πολιτιστικό Πάρκο της Ευρώπης

Το Αρχιπέλαγος με τα πανέμορφα νησιά του, που ενέπνευσαν τον Νομπελίστα Οδυσσέα Ελύτη, "Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας", είναι μια συμβολική περιοχή για την ιστορία της ανθρωπότητας. Εκπροσωπεί την συνέχεια του δυτικού πολιτισμού, αλλά ταυτόχρονα αντιμετωπίζει ασυνήθιστες προκλήσεις.

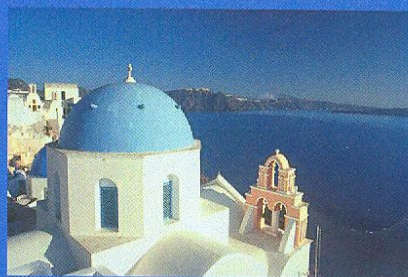
Η δημιουργία του Ανατολικού Πολιτιστικού Πάρκου της Ευρώπης και η ανακήρυξη του με ειδικό προστατευτικό καθεστώς από την UNESCO, είναι μέτρα για να διατηρηθεί για

Μωσαϊκό, οικία των Μασκών, Δήλος

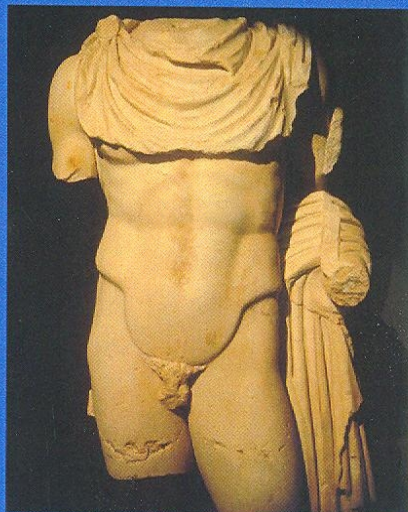
χάρη της ανθρωπότητας, η πολιτιστική κληρονομιά και η φυσική ομορφιά αυτής της καταπληκτικής περιοχής.

"Η διακήρυξη αυτή πραγματοποιήθηκε, τον Σεπτέμβριο του 1994, στην Αθήνα, γιατί τα αρχαιολογικά ευρήματα εκεί, έχουν ένα συμβολικό χαρακτήρα για μας τους Ευρωπαίους. Ήταν ένας κοινός τόπος αναφοράς, όπου όλοι μαζί διακηρύξαμε πως το Αιγαίο υπήρξε η κοιτίδα του πολιτισμού μας." (Di Vita).

Κυκλαδίτικη εκκλησία, Σαντορίνη

"Ήμουν ένα από τα άτομα που υπέγραψαν την διακήρυξη αυτής της συναντήσεως, που πραγματοποιήθηκε στην υπέροχη πόλη της Πολιόχνης. Πρόκειται για ένα σημαντικό κείμενο, που καλεί όλους εμάς να

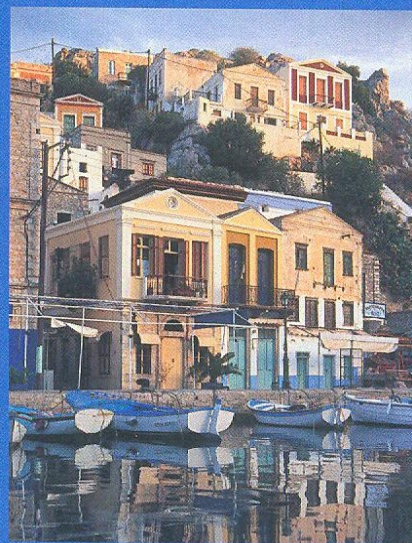
Αγαλμα 3ου αιώνα μ.χ., Λήμνος

επιστρέψουμε στην ιστορία των μικρών νησιών του Αιγαίου, τα οποία συνέβαλαν τόσο πολύ στην πολιτιστική ανάπτυξη του κόσμου." (Rytova).

"Η επίσημη αυτή διακήρυξη που αφορά το Αιγαίο, φέρει τις υπογραφές διακεκριμένων Ευρωπαίων. Ο στόχος της διακηρύξεως είναι η διατήρηση της ταυτότητας αυτών των νησιών, και είχε την υποστήριξη της UNESCO. Διατηρώντας αυτήν την ταυτότητα, διατηρούμε την δική μας ταυτότητα, γιατί είτε το θέλουμε είτε όχι, εμείς οι Ευρωπαίοι είμαστε τα παιδιά αυτού του πολιτισμού." (Di Vita).

"Χρειάζεται δύναμη για να αντέξεις την ειρήνη"

- Οδυσσέας Ελύτης

Νεοκλασικά κτίρια, Σύμη

ACKNOWLEDGEMENTS

in order of appearance: Emeritus Prof. Erika Simon, Würzburg University
 Prof. Antonino Di Vita, Head of Italian School of Archaeology, Athens
 Prof. Vassilis Filias, Former Rector, Panteion University, Athens
 Prof. Hervé Coutau-Bégarie, Sorbonne University, Paris
 Prof. Dieter Blumenwitz, International & European Law, Würzburg University
 Prof. Dumitru Preda, Historian, Bucharest, Romania
 Prof. Evangelos Konstantinou, Byzantine Studies, Würzburg University
 Prof. Jean Nouzille, Historian, Strasbourg University
 Father Emmanuel Remoundos, Catholic Priest, Naxos
 Mr Nikitas Koumentos, Folklore Researcher
 Dr Robert Holland, Deputy Director - Institute of Commonwealth Studies, London University
 Prof. Marina Rytova, Historian, Moscow University
 The Center of European Studies & Humanities, Ioannis Kapodistrias

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τα δεκαέξι νησιά του Αιγαίου Αρχιπέλαγους και τους νησιώτες - που είχαμε την τύχη να κινηματογραφήσουμε.

Επίσης θα θέλαμε να εκφράσουμε την λύπη μας που δεν ήταν δυνατόν να επισκεφθούμε την μυριάδα των άλλων νησιών του Αιγαίου, τα οποία συλλογικά συνέβαλαν και συνεχίζουν να συμβάλλουν σε ένα τόσο πλούσιο και μοναδικό πολιτισμό.

Φωτογράφιση: Victor Spinelli Jnr.

Cultural Horizons

PRODUCTIONS

© 2002